

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Пухальська А.П., к.е.н., старший викладач, *Сківська Д.А.

*Запорізький національний технічний університет
Україна, 69063, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 64*

**Запорізький національний університет,
Україна, 69600, м. Запоріжжя, ул. Жуковського, 66*

nastyapuh20@mail.ru, dasha_skivskaya@mail.ru

У статті визначені основні засади управління фінансово-економічною безпекою промислових підприємств. Наведено авторські підходи до визначення її сутності. Теоретичне обґрунтування економічної безпеки підприємства на базі його фінансової складової та механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства. Визначення окремих характеристик фінансової безпеки підприємства, оцінювання науково-методичного забезпечення вимірювання фінансової безпеки, визначення потреб та встановлення напрямів його вдосконалення. Проаналізовано збитковість промислових підприємств в Україні, визначено основні складові елементи економічної безпеки підприємства. Досліджено теоретико-методичні засади фінансово-економічної безпеки підприємств та підходи до формування її системи, здійснено оцінювання передумов та сучасного стану фінансово-економічної безпеки підприємств в Україні, обґрунтовано стратегічні пріоритети та механізми зміцнення фінансово-економічної безпеки підприємства. Виявлено зв'язок між поняттями «механізм» та «фінансова безпека підприємства», який виражається в тому, що останнє є показником попереднього. Обґрунтовано доцільність створення служби економічної безпеки на промислових підприємствах та запропоновано оптимальний її склад. Ефективність та надійність сформованої системи пропонується оцінювати, спираючись на такі критерії: підприємство зберігає та примножує матеріальні цінності, йде шляхом сталого розвитку; своєчасно попереджає кризові ситуації і нейтралізує негативні чинники, що впливають на його діяльність. Розроблено механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства, який може мати різний ступінь структуризації і формалізації. Виділено основні функції складових механізму фінансової безпеки, серед них такі: планування і прогнозування, облік і контроль, організація і регулювання, мотивація та стимулювання. Визначено фінансові інструменти забезпечення фінансової безпеки підприємства, що визначають його фінансові відносини.

Ключові слова: фінансова безпека, управління економічною безпекою, функціональні складові, механізм забезпечення фінансової безпеки, управління, економічна безпека, промислове підприємство.

Пухальская А.П., Сковская Д.А. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТЬЮ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ / *Запорожский национальный технический университет, *Запорожский национальный университет, Украина*

В статье определены основные принципы управления финансово-экономической безопасностью промышленных предприятий. Приведены авторские подходы к определению ее сущности. Теоретическое обоснование экономической безопасности предприятия на базе его финансовой составляющей и механизма обеспечения финансовой безопасности предприятия. Определение отдельных характеристик финансовой безопасности предприятия, оценка научно-методического обеспечения измерения финансовой безопасности, определение потребностей и установления направлений его совершенствования. Проанализированы убыточность промышленных предприятий в Украине, определены основные составные элементы экономической безопасности предприятий. Исследованы теоретико-методические основы финансово-экономической безопасности предприятий и подходы к формированию ее системы, осуществлено оценивание предпосылок и современного состояния финансово-экономической безопасности предприятий в Украине, обоснованы стратегические приоритеты и механизмы укрепления финансово-экономической безопасности предприятия. Выявлена связь между понятиями «механизм» и «финансовая безопасность предприятия», которая выражается в том, что последнее является показателем предыдущего. Обоснована целесообразность создания службы экономической безопасности на промышленных предприятиях и предложен оптимальный ее состав. Эффективность и надежность сложившейся системы предлагается оценивать, опираясь на такие критерии: предприятие сохраняет и умножает материальные ценности, идет по пути устойчивого развития; своевременно предупреждает кризисные ситуации и нейтрализует негативные факторы, влияющие на его деятельность. Разработан механизм обеспечения финансовой безопасности предприятия, который может иметь разную степень структуризации и формализации. Выделены

основные функции составляющих механизма финансовой безопасности, среди которых выделяют следующие: планирование и прогнозирование, учет и контроль, организация и регулирование, мотивация и стимулирование. Определены финансовые инструменты обеспечения финансовой безопасности предприятия, определяющие его финансовые отношения.

Ключевые слова: финансовая безопасность, управление экономической безопасностью, функциональные составляющие, механизм обеспечения финансовой безопасности, управления, экономическая безопасность, промышленное предприятие.

Pukhalska A.P., Skivskaya D.A. THEORETICAL-METHODOLOGICAL FOUNDATIONS MANAGEMENT FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY INDUSTRIAL ENTERPRISES / *Zaporizhzhya National Technical University, *Zaporizhzhya National University, Ukraine*

In the article the basic principles of financial management-economic security industry. Shows the author's approach to the definition of its essence. Theoretical study of economic security based on its financial component and a mechanism to ensure financial security. Definition of individual characteristics of financial security, evaluation of scientific methods of measuring financial security, identifying needs and setting trends of its development. Analyzed unprofitable industrial enterprises in Ukraine, the main components of economic enterprise's bezbeky. Theoretical and methodological basis of financial and economic security companies and approaches to the formation of the system, by evaluating conditions and the current state of the financial and economic security companies in Ukraine, grounded strategic priorities and mechanisms for strengthening financial and economic security. The relation between the concepts of "mechanism" and "financial security company" which arises from the fact that the latter is a measure of the previous one. The expediency of establishing a economic security in industrial and suggests the best of its composition. The efficiency and reliability of the existing system is proposed to estimate, based on the following criteria: the company retains and multiplies wealth, is through sustainable development in a timely manner prevents crises and neutralize the negative factors that affect its performance. The mechanism to ensure the financial security of a company that can have varying degrees of structuring and formalization. The basic functions of the components of the mechanism of financial security, among which there are: planning and forecasting, accounting and control, organization and regulation of motivation and incentives. Definitely financial instruments to ensure financial security, determining its financial dealings.

Key words: financial safety, management, functional constituents, mechanism of providing of financial safety, management, economic security, economic security, industrial plant.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Метою функціонування будь-якого підприємства, яке займається виробництвом або послугами, є отримання прибутку. Але ефективність діяльності підприємства залежить і від внутрішніх, і від зовнішніх чинників. У сучасних умовах, коли ситуація в країні характеризується фінансово-економічною нестабільністю, та більшість промислових підприємств України є збитковими, актуальності набуває питання фінансової безпеки підприємства. У 2009 році промислові підприємства зазнали збитків у розмірі 21,38% від суми власного капіталу та 6,41% від загальної вартості активів. У 2010 році збитки склали 20,02% та 5,98% відповідно. У січні-серпні 2011 року підприємства продовжували отримувати збитки, які під кінець року ще збільшилися, про що свідчать такі показники: рентабельність реалізації, оборотність активів та коефіцієнт фінансової залежності [2]. У сучасних умовах для ефективного господарювання головним є визначення цілей створення та функціонування підприємства. Тому виникає необхідність постійного дотримання економічної безпеки підприємства як гаранта його стабільного та максимально ефективного функціонування, починаючи з моменту створення до розвитку високого потенціалу в майбутньому.

Дослідження процесів забезпечення фінансової безпеки підприємства обумовлюються необхідністю появи нових підходів, які потребують корінного перетворення всієї системи захисту фінансових інтересів, отже, захищеність фінансових інтересів підприємства може гарантуватися за наявності механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства зумовлюється об'єктивно наявним для кожного підприємства завданням забезпечення стабільності функціонування та

досягнення головних цілей своєї діяльності. Як самостійний об'єкт дослідження фінансова безпека почала розглядатися не так давно. Її вивченню приділяють увагу такі зарубіжні та вітчизняні вчені, як: В. В. Шликов [1], В. М. Геєць [2], А. В. Козаченко [3], В. І. Мунтіян [4], Т. Г. Васильців [5], Ю. Б. Кракос [6], Л. О. Матвійчук [7], Ю. В. Лаврова [8], І. В. Чібісова [9], І. І. Біломістіна [10], А. В. Юсвалієва [11].

Визначення окремих характеристик фінансової безпеки підприємства, оцінювання науково-методичного забезпечення вимірювання фінансової безпеки підприємства, визначення потреб та встановлення напрямів його вдосконалення – це ті питання, над вирішенням яких працюють сучасні науковці. Але в цих працях недостатньо приділено уваги саме механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства. Попри вагомий доробок названих вчених, зміна умов зовнішнього середовища, вплив внутрішніх і зовнішніх чинників посилюють необхідність удосконалення методик оцінювання й аналізу рівня економічної безпеки промислових підприємств, формування ефективного постійно діючого механізму моніторингу та управління процесом її зміцнення в структурно-функціональному аспекті в рамках здійснення стратегічної взаємодії зі суб'єктами зовнішнього середовища, що робить обраний напрям наукового дослідження актуальним і перспективним.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є теоретичне обґрунтування економічної безпеки підприємства на базі його фінансової складової та механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства. Висвітлення сучасних проблемних аспектів управління фінансово-економічною безпекою промислових підприємств. Визначення напрямків економічної безпеки промислового підприємства, який дозволить попередити можливість настання кризових ситуацій у багатьох сферах його діяльності, що формуються під впливом різних загроз, та підвищити ефективність функціонування підприємства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Поняття «економічна безпека» пройшло чимало переосмислень у зв'язку зі зміною умов зовнішнього середовища і з урахуванням факторів, які зумовлюють процеси управління. Уперше поняття «економічна безпека» почало застосовуватися на Заході у зв'язку зі зростанням проблеми обмеженості ресурсів та розпадом колоніальної системи. Економічна безпека – це стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів для запобігання загрозам та забезпечення стабільного функціонування підприємства в даний час і в майбутньому [1].

Розглянемо головні підходи до визначення поняття «економічна безпека підприємства», що існують сьогодні [4]:

- 1) економічна безпека підприємства – це стан захищеності його інформаційних ресурсів та комерційної таємниці;
- 2) економічна безпека підприємства – це стан його захищеності від негативних впливів зовнішнього середовища;
- 3) економічна безпека підприємства – це стан його захищеності від негативних впливів і змін зовнішнього та внутрішнього середовища;
- 4) економічна безпека підприємства – це стан його захищеності від негативних впливів і змін зовнішнього та внутрішнього середовища при найефективнішому використанні корпоративних ресурсів;
- 5) економічна безпека підприємства – це стан підприємства, при якому імовірність небажаних змін будь-яких параметрів підприємства невелика.

У табл. 1 представимо розглянуті підходи до обґрунтування суті поняття «економічна безпека підприємств», проаналізувавши які, доходимо висновку про те, що під економічною безпекою підприємства необхідно розуміти рівень життєздатності суб'єкта господарювання протягом періоду життєвого циклу його функціонування, що одночасно гарантує виконання місії та цілей підприємства. Крім того, невід'ємними характеристиками економічної безпеки суб'єкта господарювання є доступ до ресурсів і ринків, стан захищеності від зовнішніх і внутрішніх ризиків, рівень економічної ефективності функціонування, а також здатності підприємства до розвитку.

Таблиця 1 – Еволюція та зміст концептуальних підходів до обґрунтування суті поняття «економічна безпека підприємства» як економічної категорії

Теоретичні підходи	Характеристика підходів	Період дослідження, автори
Теорії підприємництва	Поняття економічної безпеки підприємства не виокремлювалося, проте при наданні характеристики підприємця та підприємницької діяльності зазначалося, що безпека ідеї, майна підприємця є невід'ємною частиною підприємницької діяльності, що потребує захисту	XVIII - поч. XX ст. (Р. Кантільон, А. Сміт, Ж.-Б. Сей, Й. Шумпетер)
Неокласична теорія	Основою безпеки діяльності підприємства вважалася можливість доступу суб'єкта підприємницької діяльності до економічних ресурсів	кін. XIX-XX ст. (К. Менгер, Бем-Баверк, Дж. Мід, Дж. Хікс, М. Фрідмен)
Концепція агентської моделі	Важливим аспектом гарантування економічної безпеки виступала взаємоузгодженість інтересів власників та апарату управління підприємством	70-ті рр. XX ст. (В. Меклінг та М. Дженсен)
Еволюційний підхід	Безпека підприємства розглядалася через вплив на його діяльність конкурентів та інституцій зовнішнього середовища	80-ті рр. XX ст.
Інтеграційна концепція	Безпека підприємства розглядалася з огляду не на захищеність майна, а на максимально ефективне використання його ресурсного забезпечення	80-90-ті рр. XX ст.
Теорія виживання	Актуалізувалася проблема виживання (а, отже, й безпеки) суб'єкта господарювання, здатність самовиживання і розвитку в умовах виникнення зовнішньої і внутрішньої загрози, зокрема в перехідні періоди	90-ті рр. XX ст. (І. Чумарін)
Підхід до посилення безпеки підприємницької діяльності в умовах ринкової трансформації економіки та становлення підприємницького сектора	У складних економіко-правових умовах обґрунтовувалася доцільність посилення безпеки підприємницької діяльності як складової господарської діяльності підприємства	90-ті рр. XX ст. (З. Варналій, В. Сенчагов, М. Єрмошенко, Л. Абалкін)

*За джерелом [5]

Отже, головна мета управління економічною безпекою – забезпечення найефективнішого функціонування, найпродуктивнішої роботи операційної системи та економічного використання ресурсів, забезпечення певного рівня трудового життя персоналу та якості господарських процесів підприємства, а також постійне стимулювання нарощування наявного потенціалу та його стабільного розвитку.

Для більш глибокого та комплексного дослідження економічної безпеки підприємства розглянемо її складові елементи (рис. 1).

Із рис. 1 можна зробити висновок, що по важливості на першому місці фінансова складова, тому від урахування всіх її особливостей залежить і загальна економічна безпека

підприємства. Для досягнення фінансової безпеки на підприємстві необхідно розробити механізм забезпечення фінансової безпеки. Для розгляду цього механізму визначимо сутність поняття «фінансова безпека».

Рис. 1. Складові економічної безпеки підприємства

Сутність фінансової безпеки полягає в наявності такого його фінансового стану, який характеризується: збалансованістю і якістю фінансових інструментів, технологій і послуг; стійкістю до загроз; здатністю підприємства забезпечувати реалізацію фінансових інтересів, а також місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; спрямованістю на ефективний і сталий розвиток [5]. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства можна розглядати як систему організаційних, фінансових та правових засобів впливу, які мають на меті своєчасне виявлення, попередження, нейтралізацію та ліквідацію загроз фінансовій безпеці підприємства. Для ефективного забезпечення фінансової безпеки підприємства необхідний системний підхід, який передбачає формування механізму управління фінансовою безпекою [2]. Системний підхід до формування механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства припускає, що необхідно враховувати всі умови його діяльності, а сам механізм повинен мати чітко окреслені елементи, схему їх дії і взаємодії. Процес забезпечення фінансової безпеки підприємства здійснюється в умовах невизначеності впливу зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства на ефективність прийняття управлінських рішень, що обумовлює необхідність застосування методу семантичного моделювання. Сутність цього методу полягає в перетворенні простих форм економічної інформації в складну високоорганізовану форму економічної інформації на рівні управління розвитком підприємства, таку як механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства. Цей метод семантичного моделювання широко застосовується для моніторингу управління складними об'єктами [6]. Тому механізм фінансової безпеки підприємства дозволяє [5]:

- забезпечити фінансову стійкість, платоспроможність, ліквідність та достатню фінансову незалежність підприємства в довгостроковому періоді;
- забезпечити оптимальне залучення та ефективне використання фінансових ресурсів підприємства;
- ідентифікувати зовнішні і внутрішні небезпеки та загрози фінансовому стану підприємства та розробляти заходи для їх вчасного усунення;
- самостійно розробляти та впроваджувати фінансову стратегію;
- забезпечувати достатню фінансову незалежність підприємства;
- забезпечувати достатню гнучкість при ухваленні фінансових рішень;
- забезпечувати захищеність фінансових інтересів власників підприємства.

Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства можна розглядати як систему організаційних, фінансових та правових засобів впливу, які мають на меті своєчасне виявлення, попередження, нейтралізацію та ліквідацію загроз фінансовій безпеці підприємства.

У табл. 2 наведено семантичну характеристику поняття «механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства».

Таблиця 2 – Семантична характеристика поняття «механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства»

Поняття	Об'єкт, яким оперують	Призначення	Зміст поняття
Механізм	Показники ефективності використання наявних ресурсів підприємства	Створення умов для забезпечення фінансової безпеки підприємства	Спосіб забезпечення або реалізації фінансової безпеки підприємства
Фінансова безпека підприємства	Фінансові ресурси підприємства	Відображення ефективності використання фінансових ресурсів у поточному періоді та можливості реалізації стратегічних інтересів	Стан найбільш ефективного використання фінансових ресурсів для реалізації та захищеності фінансових інтересів підприємства в поточному й перспективному періодах
Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства	Показники ефективності використання фінансових ресурсів підприємства	Отримання прибутку підприємством, якого достатньо, як мінімум, для перебування підприємства у фінансовій безпеці	Система організаційних, фінансових та правових засобів впливу, які мають на меті своєчасне виявлення, попередження, нейтралізацію та ліквідацію загроз фінансовій безпеці підприємства

*За джерелом [11]

Дані, наведені в табл. 2, дають змогу зробити висновок про зв'язок між поняттями «механізм» та «фінансова безпека підприємства», який виражається в тому, що останнє є показником попереднього. У свою чергу, механізм є інструментом досягнення максимального рівня фінансової безпеки підприємства.

Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства може мати різний ступінь структуризації і формалізації. Однією з основних складових механізму фінансової безпеки є сукупність функцій, серед яких виділяють такі: планування і прогнозування, облік і контроль, організація і регулювання, мотивація та стимулювання [5]. Призначенням механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства є створення і реалізація умов, що забезпечують фінансову безпеку підприємства, які визначаються політикою механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства (рис. 2).

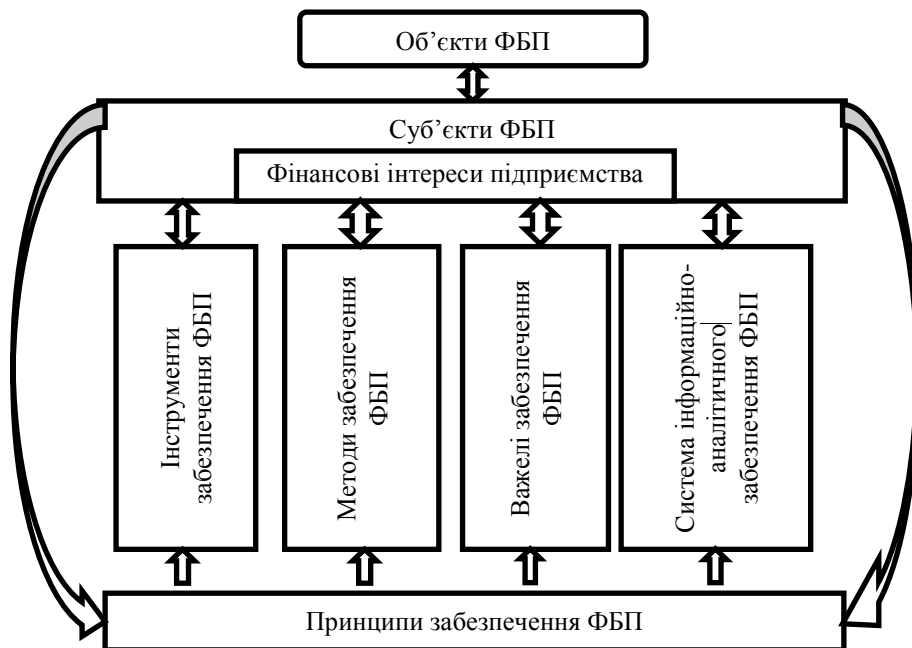

Рис. 2. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства

Наведена структура механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства включає в себе кілька блоків, які повинні забезпечити достатній для підприємства прибуток. Для забезпечення належного рівня фінансової безпеки потрібно знати загрози, що можуть спіткати підприємство. Можуть бути зовнішні загрози, які виникають за межами підприємства, і пов'язані з середовищем функціонування підприємства, і внутрішні, – що стосуються господарської діяльності підприємства та його персоналу.

Головною метою забезпечення економічної безпеки на підприємстві в сучасних умовах є також забезпечення антикризового управління. Можна виділити такі основні принципи, на яких повинна базуватись система антикризового управління [14]:

- 1) рання діагностика кризових явищ діяльності підприємства;
- 2) своєчасність реагування на різні кризові явища;
- 3) адекватність реагування підприємства на ступінь реальної загрози його життєдіяльності;
- 4) мобілізація внутрішнього потенціалу для виходу з кризи;
- 5) забезпечення контролю за результатами розроблених заходів.

Враховуючи різноманітність кризових явищ та багатоваріантність їх прояву, можна використовувати різні методи антикризового управління. Усі методи антикризового управління доцільно поділити на дві групи – тактичні та стратегічні. Серед тактичних методів, перш за все, слід виділити санацію та даунсайзинг. Застосування цих методів спрямовано на швидке покращення фінансових показників підприємства, тобто подолання наслідків кризи. Результати застосування стратегічних методів підприємство відчуває, як правило, не одразу, проте вони змінюють сутність бізнесу, його якісні характеристики, такі, як конкурентоспроможність, інвестиційна привабливість, інноваційність тощо.

Розглядаючи різні антикризові заходи, до яких удаються сьогодні сучасні підприємства, найпоширенішими та найактуальнішими можна назвати [15]:

1. Скорочення витрат – дієвий інструмент, яким підприємство може скористатися для стабілізації фінансового становища, очевидно, для того, щоб підвищити рентабельність продажів і надалі збільшити приплив коштів, необхідно знизити витрати. У рамках цього використовується нормування всіх статей витрат і твердий контроль виконання встановлених нормативів. Такий підхід дасть відчутні результати, дозволяючи утримати витрати компанії на заданому рівні.
2. Горизонтальна й вертикальна інтеграція. Горизонтальна інтеграція передбачає пошук можливостей здійснення закупівель разом із іншим покупцем. Збільшення обсягів закупівлі дозволить отримати знижки. Вертикальна інтеграція передбачає більш тісну роботу з ключовими постачальниками сировини й матеріалів, а також проведення моніторингу цін на сировину, вихід на ринок нових потенційних постачальників як альтернатива більш дорогим матеріалам.
3. Аналіз можливостей передачі на аутсорсинг дорогих процесів. Слід зазначити, що вигідно робити самостійно і що дешевше закуповувати в інших виробників.
4. Жорсткість контролю всіх видів альтернативних витрат. Використання платного Інтернету в особистих цілях, телефонні дзвінки по міжміському зв'язку, використання оргтехніки – це ще не всі витрати, яких можна уникнути.
5. Перегляд організаційної структури на предмет виключення зайвих рівнів управління.
6. Оптимізація технологічних процесів.
7. Оптимізація оподаткування.

Але, все ж таки, основною умовою виходу підприємства з кризи є забезпечення позитивного чистого грошового потоку. На практиці можливості істотного збільшення обсягу власних фінансових ресурсів, в умовах кризового розвитку, обмежені. Тому основним напрямом забезпечення досягнення точки фінансової рівноваги підприємством в кризових умовах є скорочення об'єму споживання фінансових ресурсів. Перелік заходів з покращення фінансового становища є індивідуальним для кожного з підприємств та залежить від сфери, у якій ведеться бізнес, груп продукції, кон'юнктури ринку, регіональної інфраструктури, системи управління, структури витрат на виробництво і управління, техніко-технологічних особливостей та інших факторів.

Отже, щоб усі перераховані заходи в кризових ситуаціях були впроваджені в дію і при цьому були отримані необхідні результати в стислі строки і з мінімальними ресурсами, необхідно вжити такі заходи [2]:

1. Покращити якість інформації, адже забезпечення своєчасною, повною інформацією на всіх етапах прийняття рішень успішно сприяє подоланню кризової ситуації.
2. Підвищити здатність швидкої реакції завдяки передбаченню кризової ситуації. Раптовість кризи і негативність її наслідків вимагають від управлінців термінового аналізу інформації. Будь-які виявлення симптомів кризової ситуації повинні бути негайно розглянуті і своєчасно враховані.
3. Здійснювати стратегічне планування. В умовах динамічно змінюваного середовища воно є найважливішим чинником стійкості й розвитку підприємства. Ефективність стратегії визначається відповідними внутрішніми параметрами підприємства, його положенням на ринку, у цілому, й у зовнішньому середовищі. Виділяючи слабкі місця, слід спрямовувати всі зусилля на їх усунення.
4. Формувати бюджет компанії. Планування витрат і передавання повноважень із управління витратами менеджерам підрозділів дозволить значно знизити витрати компанії.
5. Підвищити якість групових рішень, організувати обговорення проблем з урахуванням різних точок зору, щоб знизити ймовірність диктату лідера.
6. Організувати менеджерів у групи по подоланню кризи. Робота, яка ведеться для подолання кризи, вимагає напруженої роботи великої кількості учасників найрізноманітнішого рівня і є важким завданням для керівництва. Тому використання в кризових ситуаціях спеціальних менеджерів належить до важливих факторів успіху подолання кризи.
7. Проводити профілактику кризових ситуацій за такими напрямками: фінансово-господарська діяльність; культура управління фірмою; інноваційна активність; моніторинг зовнішнього і внутрішнього середовища фірми і критерії прийняття рішень.

Принципи фінансової безпеки, такі як еквівалентність, прогнозованість, рівноправність та стабільність, теж є важливою складовою механізму забезпечення фінансової безпеки на підприємстві, без якої неможливо розглянути всю структуру механізму і прослідкувати його значущість для забезпечення фінансової безпеки на підприємств

Розроблена структура механізму забезпечення фінансової безпеки показує, що всі складові механізму є ефективною координуючою системою забезпечення фінансової безпеки на підприємстві. На нашу думку, головною складовою, на яку треба звернути увагу, є контроль. Контроль – не тільки кінцевий етап процесу забезпечення фінансової безпеки підприємства, а й ланка, яка поєднує всі інші складові механізму забезпечення фінансової безпеки.

До складу фінансових інструментів забезпечення фінансової безпеки підприємства, що визначають його фінансові відношення, слід віднести: платіжні інструменти (доручення, акредитив та ін.), кредитні інструменти (угоди про кредитування), депозитні інструменти

(депозитні сертифікати, угоди), інвестиційні інструменти (акції, паї), інструменти страхування (страхова угода).

Методологічний апарат забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства може включати такі методи, як: техніко-економічні розрахунки, балансовий, економіко-статистичний, економіко-математичний, експертних оцінок, дисконтованої вартості, амортизації активів, реінжинірингу, логістики, аудиту, оптимізації оподаткування, імітаційної гри [5].

Фінансові важелі забезпечення фінансової безпеки підприємства – це система стимулів та заохочень для менеджерів за ухвалення ефективних управлінських рішень і система санкцій за негативні наслідки їхніх дій у сфері фінансової безпеки, а також загальний внутрішній механізм управління підприємством, заснований на його власній фінансовій філософії [3].

Системи інформаційно-аналітичного забезпечення формуються на базі: даних бухгалтерського, оперативного та статистичного обліку і звітності; галузевих показники діяльності підприємств-аналогів; звітів та планів і прогнозів, отриманих у процесах стратегічного, тактичного і оперативного планування, аналізу, контролю і бюджетування; оцінки загроз фінансовій безпеці підприємницької діяльності за джерелом, за рівнем тяжкості наслідків, за рівнем вірогідності, за сферою і джерелом виникнення, за тривалістю впливу, за ступенем розвитку, за ступенем напруженості тощо.

ВИСНОВКИ

Аналізуючи механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства, дійшли висновку, що цей механізм складається з декількох блоків, одночасна дія яких покликана отримати достатній для забезпечення умов фінансової безпеки підприємства прибуток, одержаний у результаті дотримання інтересів підприємства. Також застосування методу семантичного моделювання дало змогу розширити зміст поняття «механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства». Для сталого й ефективного розвитку підприємства потрібно покращувати систему контролю на підприємстві. За допомогою контролю керівництво оцінює ефективність фінансових заходів, що дає змогу встановлювати оперативні управлінські рішення, спрямовані на вирішення поставлених завдань. Покращення системи контролю дасть змогу підвищити ефективність та захищеність фінансової безпеки підприємства в цілому, тому подальші дослідження будуть спрямовані на пошук нових методів фінансового контролю, що дасть змогу підприємству контролювати рівень фінансової безпеки. Для ефективного впровадження фінансової безпеки підприємства потрібно на підприємстві розробити та використовувати механізм забезпечення економічної безпеки, який включає: інструменти забезпечення фінансово-економічної безпеки, методи забезпечення фінансово-економічної безпеки, важелі забезпечення фінансово-економічної безпеки, систему інформаційно-аналітичного забезпечення фінансово-економічної безпеки. Одним із головних завдань антикризового управління є вибір управлінських рішень, які дозволяють досягти визначеної мети. Існування значної кількості методів пов'язане з наявністю декількох підходів до антикризового управління підприємством і різною природою та причиною самих кризових явищ. Вибір тих чи інших методів залежить від причини, глибини кризи та прийнятих підходів до антикризового менеджменту на підприємстві. Успішна реалізація антикризових заходів буде можливою лише за умови використання комплексного підходу до визначення кризової ситуації на підприємстві, який передбачає використання спеціальних методів і прийомів управління процесами попередження, переборювання та ліквідації кризи та дасть змогу сформувати ефективну систему антикризового управління на підприємстві, адекватну сучасним умовам господарювання.

Отже, система управління фінансово-економічною безпекою промислового підприємства є комплексом заходів різного спрямування, які мають на меті захистити його інтереси від

негативного впливу ззовні. Тому формування системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства – це складний та багатовимірний процес, від якого залежить його стійкий розвиток та захищеність від загроз і небезпек.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шлыков В. В. Комплексное обеспечение экономической безопасности предприятия / В. В. Шлыков. — СПб. : Алетей, 1999. — 138 с.
2. Геєць В. М. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство : монографія / В. М. Геєць. — Х. : ІНЖЕК, 2006. — 240 с.
3. Козаченко А. В. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения / А. В. Козаченко, В. П. Пономарев, А. Н. Ляшенко. — К. : Либра, 2003. — 280 с.
4. Мунтіян В. І. Економічна безпека України : монографія / В. І. Мунтіян. — К. : Вид-во КВІЦ, 1999. — 464 с.
5. Васильців Т. Г. Узагальнення концептуальних основ економічної безпеки підприємства / Т. Г. Васильців // Науковий вісник НЛТУ України. — 2011. — № 21.2. — С. 153—158.
6. Кракос Ю. Б. Управління фінансовою безпекою підприємств / Ю. Б. Кракос, Р. О. Разгон // Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського "ХАІ". — Сер. : Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. — 2008. — № 1 (1). — С. 96.
7. Матвійчук Л. О. Теоретичні підходи до визначенні сутності поняття «економічна безпека підприємства» / Л. О. Матвійчук // Вісник Національного університету імені Лесі Українки. — 2012. — № 4. — С. 50—54.
8. Лаврова Ю. В. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства / Ю. В. Лаврова // Вісник економіки транспорту і промисловості. — 2010. — № 29. — С. 127—130.
9. Чібісова І. В. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства [Електронний ресурс] / І. В. Чібісова, Є. М. Івашина. — Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ppei/2011_31/Chibis.pdf.
10. Біломістна І. І. Механізм забезпечення фінансової безпеки промислових підприємств / І. І. Біломістна, В. Є. Хоречко // Інноваційна економіка. — 2012. — № 32(6). — С. 305—307.
11. Юсвалієва А. В. Семантичний підхід до планування фінансової безпеки суб'єкта господарювання / А. В. Юсвалієва // Актуальні проблеми економіки. — 2011. — № 8(122). — С. 74—79.
12. Іванілов О. С. Економіка підприємства : підруч. / О. С. Іванілов. — К. : Центр учбової літератури, 2009. — 728 с.
13. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення : монографія / Т. Г. Васильців, В. І. Волошин, О. Р. Бойкевич, В. В. Каркавчук. — Львів : Ліга-Прес, 2012. — 386 с.
14. Штангрет А. М. Антикризове управління підприємством / А. М. Штангрет, О. І. Копилук. — К. : Знання, 2007. — 335 с.
15. Быков В. Л. Современные подходы в антикризисном управлении промышленным предприятием : учеб. пособ. / В. А. Быков, Н. В. Павлов. — Нижний Тагил : НТИ (ф) УГТУ-УНИ, 2009. — 98 с.

REFERENCES

1. Shlikov, V.V. (1999), *Kompleksnoe obespechenie ekonomicheskoi bezopasnosti predpriyatiya* [Complex support economic security], Aletheia, St. Petersburg, Russia.
2. Heyets, V.M. (2006), *Modeliuvannya ekonomichnoi bezpeky: derzhava, region, pidpryemstvo* [Modeling economic security: state, region, enterprise], monograph, INZHEK, Kharkov, Ukraine.
3. Kozachenko, A.V., Ponomarev, V.P. and Ljashenko, A.N. (2003), *Ekonomicheskaya bezopasnost predpriyatiya: sushchnost i mekhanizm obespecheniya* [Economic security: the nature and mechanism of maintenance], Libra, Kyiv, Ukraine.
4. Muntiyany, V.I. (1999), *Ekonomichna bezpeka Ukrainy* [Economic Security of Ukraine], monograph, KVITS, Kyiv, Ukraine.
5. Vasylytsiv, T.G. (2011), "Summary of the conceptual foundations of economic security", *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, vol. 21.2, pp. 153-158.

6. Krakos, Y.B. and Razhon, R.O. (2008), "Financial management enterprise security", *Ekonomika ta upravlinya pidpryemstvamy mashynobudivnoi galuzi: problem teorii ta praktyky*, vol. 1(1), p. 96.
7. Matviichuk, L.O. (2012), "Theoretical approaches to determining the nature of the concept of "economic security", *Naukovyi bisnyk Volynskogo natsionalnogo universytetu im. Lesi Ukrainky*, vol. 4, pp. 50-54.
8. Lavrova, Yu.V. (2010), "Mechanism to ensure the financial security of the company", *Visnyk ekonomiky transport i promyslovosti*, vol. 29, pp. 127-130.
9. Chibisova, I.V. and Ivashina, E.M. (2011), "Mechanism to ensure the financial security of the enterprise", available at: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ppei/2011_31/Chibis.pdf (access March 15, 2014).
10. Bilomistna, I.I. and Horechko, V.E. (2012), "Mechanism to ensure the financial security industry", *Inovatsiina ekonomika*, vol. 32(6), pp. 305-307.
11. Yusvaliyeva, A.V. (2011), "Semantic approach to financial security planning entity", *Aktualni problem ekonomiky*, vol. 8(122), pp. 74-79.
12. Ivanilov, O.S. (2009), *Ekonomika pidpryemstva* [Business Economics], textbook, Center for textbooks, Kyiv, Ukraine.
13. Vasylytsiv, T.G., Voloshin, V.I., Boykevych, A.R. and Karkavchuk, V.V. (2012), *Finansova-ekonomichna bezpeka pidpryemstv Ukrainy: strategiya ta mekhanizm zabespechenya* [Financial and economic security of Ukraine: Strategies and mechanisms to ensure], monograph, League-Press, Lviv, Ukraine.
14. Shtanhret, A.M. and Kopylyuk, O.I. (2007), *Antykryzove upravlinnya pidpryemstvom* [Crisis management], Knowledge, Kyiv, Ukraine.
15. Bykov, V.L. and Pavlov, N.V. (2009), *Sovremennye podkhody v antikrizisnom upravlenii promyshlennym predpriyatiem* [Modern approaches in crisis management of industrial enterprise], tutorial, STI (f) Ural-UNI, Nizhny Tagil, Russia.